

Christen Madsen Skåning

- degn i Rær og tingskriver

AF POUL CHRISTENSEN

Lokalhistorikere har ofte beskæftiget sig med præster og degne, uden at man egentlig har motiveret hvorfor. Grunden har vel nok været den, at kilderne flyder rigeligere, når der er tale om kirkens tjenere, end når der er tale om almindelige bønder. Bøndernes liv og vilkår var nok ellers et studium værd, og mange spørgsmål er endnu ubesvarede.

Når vi alligevel her tager endnu en degn på tapetet, er det fordi han adskiller sig en del fra andre, og måske derigennem også kan være med til at lægge en lille brik til det samlede puslespil, som fortiden byder på.

Christen Madsen Skåning, eller som han underskrev sig: Christen Madtsen Schonning var måske svensker ifølge sit tilnavn, eller måske var han blot en tilløber til denne gølge del af landet fra et eller andet sted, der hed noget med "skon".

Hvis vi begynder forfra, ser det ud til, at Rær sogn altid havde været vant til at have deres egen degn. I 1555 klagede præsten over at man ikke havde et degnehus i Rær, men at bønderne da betalte deres 7 skp. byg, hvad degnen dog næppe kunne leve af. Hvis der havde været en degn, så må han have været bonde ved siden af. I 1571 var indtægten af kaldet 6 tdr. byg og 2 lam, men der var stadig intet degnehus i Rær.

I 1637 kan vi dog konstatere, at der var en sædedegn i Rær, idet han står nævnt som fæster af en af kronens gårde. Efter den gamle matrikel var det gård nr. 13 i Rær sogn, og han måtte årligt svare 2 tdr. byg til Rær kirke og 1 svin og 3 tdr. havre til kongen for fæstet. Gården var efter matriklen sat til et harthorn af 6 tdr. 2 fjk. og 1 alb., så den har været et godt supplement til degnelønnen. Om degnen ved vi iøvrigt ellers ikke meget, udover at han hed Mogens, og at både han og hans kone begge døde midt i 1660-erne.

Hans efterfølger må være Jens Jeremiassen, der 16. oktober 1669 satte sig hen og skrev et brev til biskoppen i Ålborg, hvori han beklagede sig over sin sognepræst, som åbenbart ikke var ham særlig gunstigt stemt.

For det første lod præsten sine sønner synge i kirken i stedet for degnen, og da præstens steddatter indtrådte i den hellige ægtestand, lod han også sine sønner synge og forbød dernæst bønderne at ofre til degnen.

Da degnen ydermere bad præsten om at minde menigheden om det offerkorn, som de skyldte degnen, der selv skyldte sine 2 tdr. korn til latinskolen i Thisted, så nægtede præsten at gøre dette, før han havde sikret sig sit eget korn fra bønderne. For at gøre målet fuldt, så nægtede præsten at tage degnen op at køre, når de skulle fra den ene til den anden kirke om søndagen - og det kan jo nok lyde lidt småligt i vore øren.

Vi ved ellers ikke noget om Jens Jeremiassen og hans "jeremiader", men han har sikkert opgivet ret hurtigt, for i 1673 var Peder Hansen degn i Rær. På gennemtræk.

Den næste var vores Christen Madsen Skåning, eller som han blev kaldt i folkemunde, Christen Skrifer. Han

kunne føre en pen, hvad der betød noget i de tider.

Eftertiden vil nok vurdere hans skriferier forskelligt.

Han kunne overkomme en del. Foruden at være degn i Rær sogn med dets 3 kirker var han skriver ved Hillerslev Herredsting, og endelig havde han en gård i fæste. Det var den første af de to gårde i Bjerre, som hørte til Rær sogn, og som i matriklen af 1688 blev sat til et hartkorn af i tdr., 5 skp., 3 fjk. og 1 alb. Christen Skrifer har haft sit at se til, men han var åbenbart også en mand, der kunne overkomme en del. Det gav ham også tilsidst problemer.

I slutningen af april 1687 indgav en lille flok mænd en skriftlig klage over degnen til provsten, hr. Anders Nielsen Lyngby.

For det første ville degnen ikke ringe med fredsklokken hver aften, og han tog 2 mk for at synge et lig i jorden.

Værre var det, at han ikke ville holde læsning med ungdommen som han skulle, men allerværst var det naturligvis, at han ved siden af degneembedet også var tingskriver, hvilket ifølge Danske Lov var uforeneligt med degneembedet. At bønderne så også påstod, at han brugte sit tilhørsforhold til tinget til at true dem med, er nok sværere at forklare.

Christen Madsen var en klog mand, og han virker også mere velformuleret end sine anklagere. Han skrev direkte til biskoppen i Ålbog og forsvarede sig endnu før klagerne var kommet på biskoppens bord.

Angående fredsklokken, oplyste han, at det altid havde været omgangsarbejde at ringe med de klokker der lå længst væk, men siden man da nu havde skudt ham det i skoene, var han begyndt at betale for at få dette arbejde udført. Den kirke, der lå nærmest, betjente han selv. Det har nok været Vigsø kirke.

2 mk. for at synge over et lig. Han vil da gerne takke de, der betalte ham dette beløb, for det skete næppe én gang ud af tyve. Men iøvrigt fandt han det rimeligt, når man betænkte, at han skulle følge liget fra gården til kirken, bagefter til graven, og desuden synge, og endelig skrive testamentet over den salig afdøde.

At han ikke sørgede for at læse med ungdommen, måtte han afvise, for skolehold var ikke hans arbejde, men i Rær og Vigsø sogne var der da iøvrigt ikke færre end 3 skoler.

Det eneste sted, hvor man kan følge, at degnen er trængt, var i spørgsmålet om dobbeltembederne. Dette måtte han overlade til øvrighedens afgørelse, idet han efter tidens skik henviste til sin "fattigdom". Han afviste forarget, at han skulle have benyttet sin stilling som herredsskriver til at majorisere bønderne. Endelig ville han da ikke undlade at gøre opmærksom på, at den af bønderne, som var ham mest imod, sad som fæster af 2 gårde, men kun svarede ham degnerente af den ene.

Biskop Bornemann indhentede nærmere oplysninger hos provst Anders i Nors, og da han havde sagen nogenlunde klar, bad han denne om at formane degnen til at være omhyggelig med sin degnelæsning og desuden slippe skriveembedet ved tinget, dersom han ellers vil

forblive som degn i Rær. Noget ufordelagtigt om manden kunne han ikke finde.

Nu blev sognepræsten blandet ind i sagen på bøndernes side. Han skrev til biskoppen, og det var en opremsning af alle degnens forsyndelser i embedet, hvis de da ellers var sande. Det kan man nok have en fornemmelse af, at de ikke var, da vi ved, at det var Jens Pedersen Poulstrup, der beklædte embedet som hyrde i Rær. Han var ret ny i kaldet og skulle siden vise sig at være en ret tvivlsom person.

Nå, men han kunne berette, at degnen ikke passede sit embede, blev væk fra kirketjenesten i Hansted, lod børnene sørge for det praktiske omkring degnekaldet. Kort sagt var Christen Skriver en mand, som man helst så foruden.

Biskoppen i det fjerne Ålborg, der endnu ikke havde lært sin præst i Rær at kende, skrev nu forfærdet tilbage til provsten i Nors, at denne straks måtte indkalde både præst og degn for sig, og dersom degnen ville falde tilføje, og love at rette sig efter præsten, da at tilgive ham på grund af sine små børns skyld - vel at mærke, hvis præsten ville beholde ham.

Hr. Anders Lyngby i Nors var en retsindig mand, og han skrev tilbage til biskoppen, at han gerne ville forklare denne et og andet omkring sagen, når de da ellers for de forfærdelige vejes skyld påny kunne ses. Han kunne dog medsende degnens kaldsbrev, idet denne mente at have taget det bedste parti ved at fraskrive sig degnekaldet. Blot bad han om at måtte beholde kaldets indkomst indtil martinni, idet han så ville betale de 2 tdr. korn, som embedet måtte af med til latinskolen i Thisted.

Provsten kunne da ellers oplyse hr. biskoppen om, at ingen af de to forrige præster i Rær havde haft noget at udsætte på deres degn. Ydermere var det sådan, at da

sagen startede på det mundtlige plan i Rær kirke, da havde hr. Jens tilkendegivet overfor provsten, at han intet havde at udsætte på sin degn. Det er grove løjer, det her.

Det skal tilføjes, at præsten i Rær 4 måneder efter skrev til biskoppen og anbefalede en vis Laurits Lauritsen til kaldet som degn i Rær, men at biskoppen åbenbart havde fået kolde fødder, når talen faldt på hr. Jens Poulstrup, for det unge menneske fik ikke kaldet. Det gjorde imidlertid præstens svoger, Peder Danielsen Mørk, som oplevede den tort at blive kasseret i 1690. Søsteren, der altså var gift med præsten i Rær, hørte efter biskoppens efterfølgers mening ikke til de frommeste blandt præstekoner.

Fra 1690 til 1697 havde Rær i hvert fald 2 degne, så man må sige, at det vekslede ofte i de tider. Til gengæld holdt de to næste degne i Rær ud i sammenlagt 111 år, men det er en helt anden historie.

Om Christen Madsen Skåning ved vi ellers ikke noget. Der er huller i kirkebogen, så vi ved ikke om han er død i Rær. Han var fæster på sin ret gode gård i Rær i 1683, hvor han omtales som fæster under kronen. Ligeledes i 1688, hvor ejerforholdet i disse urolige tider var mere vanskeligt at få hold på. I 1710 var han ikke på ejendommen mere.

Det ser ud til at Christen Madsen valgte galt, da han foretrak skriverembedet for degnekaldet, for kort tid efter blev Hillerslev Herredsting lagt sammen med nabotinget, og der var ikke længere brug for Christen Madsens fjerpen.

Det sidste kan vi idag være glad for. Christen Madsen Skåning skrev ikke særlig smukt.

KILDER:

Jordebog over Vigsø sogn (1683) RA. Matriklen af 1688, RA. Kirke, skole og fattigsager fra landsognene, Kær, Hansted og Vigsø. Ålborg bispearkiv. LA.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Hanherred 1977, side 112-116).